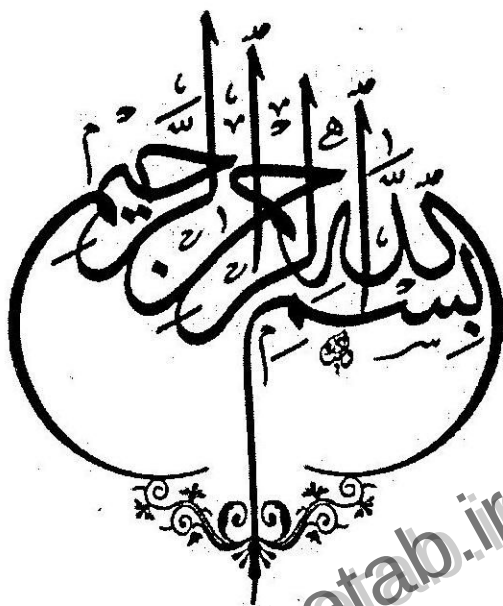

ارزشیابی فرآیندی در مقطع ابتدایی

نویسندگان

نوشین منصوری

نازی ترابی دوان

معصومه سلطانیان

زهره شهبازی

حسین ایران دوست

آفتاب گیتی

موسسه انتشارات آفتاب گیتی

آفتاب

موسسه انتشارات آفتاب گیتی

عنوان: ارزشیابی فرآیندی در مقطع ابتدایی

نویسندگان: نوشین منصوری، نازی تریای دوان، معصومه سلطانیان، زهرا شهبازی، حسین ایراندوست

نشر و پخش: موسسه انتشاراتی آفتاب گیتی

نویت چاپ: اول: ۱۴۰۲

شمارگان: ۲۰۰ نسخه

جواب: فداک

قیمت: ۱۱۰۰۰۰۰ ریال

شایک: ۱-۵۲۶-۳۱۴-۶۲۲-۹۷۸

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

آدرس: تهران میدان انقلاب ضلع جنوب شرقی - نبش خیابان ۱۲ فروردین - ساختمان ولیعصر - پلاک ۱۳۱۴ - طبقه سوم واحد ۹

www.aftabegiti.com نشر و پخش همراه: ۰۹۱۲۳۳۴۲۳۶۲ • ۰۲۱۶۶۹۶۸۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۵.....	چکیده
۶.....	مقدمه :
۱۳.....	بررسی نظام ارزیابی تحصیلی
۱۵.....	سابقه نظام ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در ایران
۱۶.....	ا تحصیلی از دو منظر مورد بررسی قرار می گیرد:
۱۶.....	ساختار، تشکیلات و وظایف
۱۷.....	رسیدگی به امور امتحانات نهایی اجزایی، دورهاول و دوره دوم متوسطه؛
۲۲.....	امتحانات نهایی
۲۳.....	بر است:
۲۴.....	ارزشیابی بر اساس سطح هوشی
۲۶.....	تاثیر ارزشیابی در پیشرفت دانش آموزان
۳۶.....	مختصات طرح ارزشیابی
۳۹.....	• بهبود کیفیت فرآیند یاددهی - یادگیری
۴۰.....	محور اول: تغییر تأکید از ارزشیابی پایانی به ارزشیابی تکوینی
۴۳.....	محور سوم: تنوع بخشی به ابزارهای جمع آوری اطلاعات
۴۴.....	محور چهارم: تغییر در ساختار کارنامه
۴۵.....	محور پنجم: تغییر در مرجع تصمیم گیرنده درباره ارتقاء دانش آموزان
۵۴.....	چرا ارزشیابی تحصیلی دوره ابتدایی باید تغییر کند؟
۵۶.....	ارزشیابی فرآیندی در نظام آموزشی ایران
۵۹.....	اصول حاکم بر ارزشیابی پیشرفت تحصیلی
۶۰.....	ارزشیابی:

- ۶۳..... هدف انجام ارزشیابی تکوینی
- ۶۴..... هدف ارزشیابی تکوینی یا مستمر
- ۶۸..... استفاده از سؤالات تشریحی به صورت تحلیلی - تبیینی و خلاصه نویسی:
- ۷۳..... نظام نمره دادن در ارزشیابی مستمر:
- ۷۴..... تأکید بر نقاط قوت به جای رتبه بندی!
- ۸۸..... ارزشیابی کار دانش آموزان در ارزشیابی فرآیندی
- ۹۱..... ارائه بازخورد رودررو به دانش آموزان
- ۹۴..... نتایج بررسی ها در ارزشیابی فرایندی
- ۹۸..... منابع

چکیده

هدف از بررسی این موضوع میزان آشنایی و رابطه ی آن با کاربرد ارزشیابی فرایندی در بین معلمان دوره ابتدایی است تا مشخص شود معلمان تا چه اندازه با ارزشیابی فرایندی آشنایی دارند و از آن در کلاس درس خود استفاده میکنند.

این بررسی از نوع توصیفی- پیمایشی بوده و شامل کلیه ی معلمان مدارس ابتدایی شده است. که از این تعداد ۱۲۷ نفر به پرسشنامه ها پاسخ دادند. نتایج نشان داد معلمان از ارزشیابی فرایندی و ابزارهای آن شناخت کمتری دارند، اکثر معلمان از مفاهیم، فرآیندها، روشها و ویژگیهای ارزشیابی فرایندی آگاهی لازم را ندارند. معلمان نسبت به ارزشیابی فرایندی دیدگاهی مثبت دارند و در کلاسهای درس خود استفاده میکنند، اما سابقه و مدرک آنها با میزان شناخت از این نوع ارزشیابی و به کارگیری آن ارتباط معنی داری ندارد.

مقدمه

هدف تعلیم و تربیت ایجاد تغییر در دانستی ها، عادات، گرایشها و نگرشهای دانش آموزان است و میزان تغییر از طریق ارزیابی مداوم قابل بررسی است. بنابراین ارزیابی حلقه جدایی ناپذیر فرایند یاددهی - یادگیری است. چرخه ی ارزشیابی، برنامه ریزی درسی و تدریس رابطه ای ناگسستگی دارند و ارزشیابی به مربی و برنامه ریز کمک میکند تا تغییرات رفتاری حاصل آموزش را در رفتار، در سالهای اخیر فراگیران تحلیل کند (جیمز معتقد است، ارزشیابی کلاسی یکی از عوامل مؤثر در بهبود یادگیری، بسیار مورد توجه صاحب نظران قرار گرفته است). تحقیقات زیادی نیز از سال ۱۹۸۰ در جهان در رابطه با ارزشیابی و نحوه اجرای آن و تأثیر آن بر روی یادگیری دانش آموزان انجام گرفته است. نتایج چنین بررسی های متعددی نشان می دهد که معلم میتواند با تغییر در طرز تفکر و روش کار خود در زمینه ارزشیابی تحصیلی، آن را در خدمت بهبود یادگیری دانش آموزان قرار دهد بنابراین در راستای کاربست یافته های پژوهشی، رویکردها، الگوها و روشها و فنون متعددی برای ارزیابی کلاس درس ارایه شده (۱۹۹۳) فنون مختلفی از ارزیابی کلاسی را نام میبرند:

واگر فرایندی در مقابل نهایی و پایانی غیررسمی در مقابل رسمی کوینی در مقابل تراکمی در مقابل همگرا این فنون را میتوان در دو رویکرد کلی دسته بندی کرد؛ رویکرد فرایندی

و رویکرد نتیجه مدار، رویکردهای ارزشیابی فرایندی مجموعه‌های از پروژه‌ها و تکالیفی ارایه شده دانش آموزان را شامل می‌شود. که هدف آنها ارزیابی توانایی حل مسأله، تفکر انتقادی، قدرت در دانش آموزان است. این رویکرد فنون ارزیابی تکوینی، غیررسمی، فرایندی و واگرا ... تبیین و هستند. اما رویکردهای ارزیابی نتیجه مدار بر میزان مهارت نهایی در پایان دوره تأکید دارند. که همان ارزیابیهای سنتی هستند.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که ارزشیابی در نظام آموزشی کشور بیشتر بر آزمونهای سنتی تکیه دارد. استفاده از روشهای سنتی ارزشیابی، در مدارس مورد انتقاد قرار گرفته است و سعی شده که به جای آنها از روشهای دیگری استفاده شود و جانشین آنها گردد.

آزمونهای سنتی به دلیل ساختار خود به خواست و نیاز افرادی غیر از آزمون شونده پاسخ میدهند و اغلب به رتبه بندی کردن دانش آموزان می‌انجامند. روش بر نقاط ضعف آزمون شونده تأکید دارد و نسبت به پیشرفت دانش آموزان حساس نیست. در این نوع آزمون‌ها دانش آموز منفعل است و آنچه که به او القاء شده است بازپس می‌دهد از دانش آموزان میخواهند تا سؤلهایی را جواب دهند یا مسایلی را حل کنند که هرگز دوباره با آنها روبه رو نخواهند شد، از آنان میخواهند تا این کارها را تنها انجام دهند، بدون اتکاء به هیچ نوع ابزار یا منبعی و در شرایطی با محدودیت زمانی، در صورتی که زندگی واقعی اصلاً به اینها شبیه نیست..

از طرف دیگر ارزشیابی های سستی آزمون محور هستند و با مشکلات آزمون و امتحان محوری مانند پدیده تقلب، اضطراب، تأکید بر بخشی از مطالب، عدم آرایه بازخورد واقعی به دانش آموز، بی توجهی به خلاقیت و حس پرسشگری دانش آموزان، و ... مواجه هستند.

در پاسخ به این انتقادات، اگر ارزشیابی بخشی از فرایند یاددهی - یادگیری محسوب شود، این مشکلات حل، ارزشیابی بهبود و اصلاح آموزش است، و تعیین می کند که چه چیزی، به چه کسی، در چه زمانی، به چه منظوری و چگونه باید آموزش داده شود تا رفتارهای منطبق با اهداف و مطلوب فرا گرفته شود.

بهترین زمان این نوع ارزشیابی، زمانی است که فرآیند آموزش و یادگیری در حال انجام است در ارزشیابی فرایندی، تحلیل عملکرد یادگیرنده کمک خواهد کرد تا یادگیرنده و معلم، مشکلات آموزش و یادگیری را شناسایی نموده و برای رفع آنها اقدام کند.

این نوع ارزشیابی به شیوه های گفتاری، نوشتاری، و عملکردی، یا استفاده از انواع ابزارهای اندازه گیری و سنجش مانند بحث و گفتگو، ارائه ی گزارش، پاسخ دادن به پرسشهای کتبی، اجرای پروژه های پژوهشی و ... مورد استفاده قرار می گیرد.

این نوع ارزشیابی را می توان ارزشیابی، ارزشیابی فرایندی صرفاً به ارزشیابی از جانب معلم محدود نمی شود، بلکه یادگیرنده در کنار ارزشیابی معلم، به خودارزشیابی فردی، گروهی کلاسی می پردازد و از این طریق نقاط قوت و ضعف خویش، گروه و کلاسی که در آن عضویت دارد.

نتایج این نوع ارزشیابی، میزان تحقق هدفها را در هر مرحله روشن میسازد از آموزش و یادگیری نشان میدهد و بازخورد آن زمینه ی اصلاحات لازم در برنامه ریزی درسی، مواد آموزشی، رسانه ها، روشهای تدریس و فرایند ارزشیابی را فراهم مینماید بنابر این پس از بررسی ها به این نتیجه رسیدند که شیوه ارزشیابی بر خلاقیت و مشارکت یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان مؤثر است، به طوری که بین خلاقیت دانش آموزان و نظام ارزشیابی توصیفی و سستی تفاوت معناداری وجود دارد و ارزشیابی فرایندی در خلاقیت، مشارکت یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان مؤثرتر بوده است.

ویژگی ارزشیابی فرآیند مدار

این نوع ارزشیابی صرفاً به ارزشیابی از جانب معلم محدود نمی شود، بلکه در کنار آن، یادگیرنده به خود ارزشیابی فردی، گروهی و کلاسی می پردازد و از این طریق نقاط قوت و ضعف خویش، گروه و کلاسی را که در آن عضویت دارد روشن می سازد.

نتایج ارزشیابی فرایند مدار، نه تنها میزان تحقق هدفها را در هر مرحله از آموزش و یادگیری نشان می دهد، بلکه بازخورد آن، زمینه ی اصلاحات لازم در برنامه ی درسی، مواد آموزشی، رسانه ها، روشهای تدریس و فرایند ارزشیابی پیشرفت تحصیلی را فراهم می نماید.

جایگاه و نقش ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در آموزش و یادگیری فرایند - مدار

هدف نهایی تعلیم و تربیت، انسان سازی و آینده سازی است. از آنجا که آینده ی جوامع به دست انسانها ساخته می شود، هدف و رسالت اصلی تعلیم و تربیت را باید در انسان سازی جستجو کرد.

که بخش عمده ی آن به نهاد رسمی آموزش و پرورش و مدرسه سپرده شده است. مهم ترین مسوولیت مدرسه برنامه ریزی برای آموزش و یادگیری است. برای آنکه آموزش به یادگیری منتج شود باید برای آن برنامه ریزی شود.

طراحی آموزشی شامل کلیه ی تجارب و فرصتهای یاددهی و یادگیری است که از جانب معلم به منظور ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار فراگیران طراحی و اجرا می شود و بازده آن مورد ارزشیابی قرار می گیرد.

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به عنوان جزئی جدا ناشدنی از فرایند یاددهی و یادگیری محسوب می شود که هدف آن کشف مشکلات آموزش و یادگیری و برنامه ریزی برای رفع این مشکلات می باشد.

بد نیست در اینجا به تفاوت دیدگاه رفتارگرایان و دیدگاه شناختی پیرامون ارزشیابی پردازیم. در رویکردهای رفتارگرایی، ارزشیابی بیشتر به نتیجه ی بازده یادگیری توجه دارد و برای تعیین میزان پیشرفت یادگیرندگان و رسیدن به هدفهای آموزشی به کار گرفته می شود. این نوع ارزشیابی غالباً در پایان درس یا پایان یک دوره ی آموزشی اعمال می شد تا معلوم شود چه مقدار از تغییرات مورد نظر، در اعمال و رفتار فراگیران ظاهر شده است.

در اینجا فرایند تفکر و مؤلفه های آن مورد توجه قرار می گیرد و تنها پاسخ دادن به محرکهای آموخته شده، نشانه ی یادگیری و دست یافتن به یک هدف آموزشی محسوب می شود. ابزارهای اندازه گیری و سنجش پیشرفت یادگیری غالباً بر آزمونهای مداد و کاغذی تاکید دارد که در قالب پرسشهای کلیشه ای و حافظه ای، یادگیری های پراکنده ی فراگیران را مورد ارزشیابی قرار می دهد. در رویکردهای شناختی در کنار توجه به نتیجه و بازده یادگیری، به فرایند یادگیری و مجموعه ی فعالیتهای ذهنی که یادگیرنده از طریق آنها به نتیجه رسیده است نیز توجه می شود.

در اینجا صرفاً ارزشیابی به ارائه‌ی پاسخ‌های مورد انتظار از یادگیرنده، بسنده نمی‌کند، بلکه می‌خواهد بداند چرا و چگونه یادگیرنده به چنین نتایجی دست یافته است. در ارزشیابی فرایند مدار، ارزشیابی پیشرفت یادگیری به عنوان امری مستمر و پویا در نظر گرفته می‌شود که در تمام مراحل آموزش و یادگیری به کار گرفته می‌شود و در واقع نقش تکوینی دارد و هدف آن اصلاح و بهبود فرایند یاددهی - یادگیری می‌باشد.

بهترین زمان برای این نوع ارزشیابی، زمانی است که فرایند آموزش و یادگیری در حال انجام است.

این نوع ارزشیابی را می‌توان به هر سه شیوه‌ی گفتاری، نوشتاری و عملکردی و با استفاده از انواع ابزارهای اندازه‌گیری و سنجش مانند بحث و گفتگو، ارائه‌ی گزارش شفاهی، پاسخ دادن به پرسشهای کتبی، اجرای پروژه‌های پژوهشی و مورد استفاده قرار داد.

ارزشیابی فرایند محور در ارتقای پایه‌های تحصیلی دوره ابتدایی و رویکرد تلفیقی (فرایند محور و نتیجه محور) در سایر پایه‌های تحصیلی طراحی و اجرا گردد.

لازم است که آزمون‌های نتیجه‌محور صرفاً محدود به آزمون‌های کتبی نیست بلکه در این نوع آزمون می‌توان از روش‌های متنوعی بهره گرفت.